

فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی

سال شانزدهم شماره ۶۲ تابستان ۱۴۰۰

اثربخشی قصه‌گویی دیالکتیکی بر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان ابتدایی

فاطمه پورامیرزاداری^۱، رحیم بدری گرگری^{۲*}، شهرام واحدی^۳

۱- دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم انسانی و تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز

۲* - گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز

۳- گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۰۶

تاریخ وصول: ۱۳۹۸/۱۰/۰۱

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی اثربخشی اجرای برنامه قصه‌گویی دیالکتیکی بر بهبود مهارت پرسشگری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر ارومیه پرداخته است. این پژوهش به شیوه نیمه آزمایشی پیش‌آزمون-پس‌آزمون و همراه با گروه کنترل انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ بوده است. از بین مدارس شهر ارومیه دو مدرسه (از یک مدرسه یک کلاس ۳۰ نفری بعنوان گروه آزمایش و از مدرسه دیگر یک کلاس ۳۰ نفری بعنوان گروه کنترل) با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. برای گروه کنترل، در ساعت مربوط به درس انشاء آموزش سنتی و برای گروه آزمایش، در ساعت مربوط به همین درس قصه‌گویی دیالکتیک اجرا شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه چند بعدی بک و جی ساپ استفاده شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از روش تحلیل کوارینانس تحلیل شد. نتایج نشان داد که اجرای برنامه قصه‌گویی دیالکتیکی در بهبود پرسشگری دانش‌آموزان مؤثر است. آموزش قصه‌گویی با روش دیالکتیک در بهبود مهارت تفکر پرسشگری دانش‌آموزان نقش مهمی دارد. این روش آموزشی می‌تواند در مدارس کشور برای پرورش مهارت پرسشگری دانش‌آموزان مورد استفاده معلمان قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: مهارت قصه‌گویی؛ مهارت پرسشگری؛ دانش‌آموزان

مقدمه

کیفیت افزایی در عرصه یادگیری و تدریس از گذرگاه‌های بسیاری مانند تدریس، مواد و محتوای آموزشی مطلوب، و برنامه ریزی درسی و آموزشی کارآمد عبور می‌کند. در این میان نقش و جایگاه معلمان بی‌بدیل و مهم‌تر است و پرسش‌ها و توضیح‌هایی که آنان هر روز در کلاس‌های درس مطرح می‌کنند از اهمیت بسیار برخوردار است (گنجی، کردنوقایی و ذیحی، ۱۳۹۰). بهسازی کیفیت یادگیری در مدارس و آماده کردن دانش‌آموزان برای آینده و زندگی پیچیده در قرن بیست و یکم، مستلزم ارتقای کیفیت تدریس و آموزش تخصصی است (راگ^۱، ۲۰۰۱، ترجمه کیامنش و گنجی، ۱۳۸۳). یکی از تازه‌ترین رویکردها در آموزش، توجه به فرآیند مهارت‌های تفکر از جمله پرسشگری است. انیس، لیمن و پاول^۲ (۱۹۸۹)، به نقل از شعبانی، (۱۳۸۱) معتقدند که تربیت انسان‌های صاحب اندیشه باید نخستین هدف تعلیم و تربیت باشد. به نظر آنان، محصول نهایی تعلیم و تربیت باید ذهن کاوشگر باشد.

در عصر حاضر دانش‌آموزان برای رویارویی با تحولات شگفت‌انگیز هزاره سوم میلادی باید مهارت‌های تفکر خود را به منظور تصمیم‌گیری مناسب و حل مسائل پیچیده جامعه بهبود بخشد. روشن است که برای دستیابی به این هدفها، مسئولیتی سنگین بر دوش مراکز آموزشی به ویژه آموزش و پرورش قرار می‌گیرد. این مراکز، از یک سو وظیفه آموزش دانش‌ها و تجهیز دانش‌آموزان به اطلاعات مورد نیاز آنان را بر عهده دارد و از سوی دیگر باید زمینه‌ای را فراهم آورد تا به رشد و پرورش خلاقیت و نوآوری و استفاده صحیح و جهت‌دار از این استعداد و توانایی کمک کند (دایکین و بانث^۳، ۲۰۰۷).

بسیاری از صاحب‌نظران حیطه روان‌شناسی و آموزش و پرورش، پرسش کردن را مؤلفه اساسی فرآیند یادگیری می‌دانند. مثلاً پیازه معتقد بود تفکر منطقی که از طریق دستکاری اشتباه به وجود می‌آید را می‌توان به خوی پرسشگرانه نیز بسط داد. بنابه گفته بلون و بلاک^۴ (۱۹۹۲؛ نقل از سیف، ۱۳۸۸) سؤال پرسیدن یک فرآیند آموزشی است که محور تعامل در کلاس درس به شمار می‌آید. یکی از مهارت‌هایی که در عصر اطلاعات، دانش‌آموزان باید داشته باشند حس پرسشگری و کنجکاوی است.

پرسشگری عنصری کلیدی در فرآیند یادگیری است که به فراگیران کمک می‌کند، تا از طریق ترکیب دانش قبلی و اطلاعات جدید خود، هدایت یادگیری خویش را به دست گیرند. نقش مهمی در یادگیری معنی‌دار دارد و تاثیر زیادی بر آشکار نمودن کیفیت تفکر و چهارچوب مفهومی آن دارد. به عبارت دیگر، واضح نمودن کیفیت تفکر آدمی از طریق روحیه پرسشگری است و پرسش نقطه شروع و مبدا جهش فکری انسان هاست (حسن زاده قشلاقی، ۱۳۹۰).

یکی از علت‌های بی‌انگیزگی در دانش‌آموزان نداشتن حس پرسشگری و تفکر انتقادی است زیرا فراگیران ارتباط معناداری بین دروس مدرسه و زندگی واقعی نمی‌بینند، به همین دلیل مدرسه برای آنها به جای خسته کننده و کسالت‌آوری تبدیل می‌شود (اسمعیلی کارتیجی، ۱۳۹۳). پرسشگری از آن جهت باید به عنوان دکتترین بدیل تعلیم و تربیت شناخته و پذیرفته شود که در عصر جدید، یعنی عصر انفجار اطلاعات، شرط بقای نظام‌های رسمی آموزشی به حساب می‌آید. در این عصر چنانچه مدرسه بر کارکردهای سنتی خود که در چهارچوب دکتترین «پاسخ‌محوری» قابل تبیین است، اصرار بورزد، در واقع خود را با بحران مشروعیت مواجه می‌کند و زمینه را برای احیای تز مشهور ایلچ^۵ یعنی مدرسه زدایی از ساحت اجتماع فراهم خواهد ساخت (شوارز و استرک^۶، ۱۹۹۲).

نظام‌های تعلیم و تربیتی که ویژگی پرسشگری را به رسمیت نشناخته و آن را سرکوب می‌کنند، باید بدانند که هرگز نخواهند توانست آن را از بین ببرند، تنها اتفاقی که می‌تواند رخ بدهد این است که پرسشگری بروز و ظهور بیرونی خود را از دست می‌دهد.

1. Rug
2. Ennis, lipman & paul
3. Daykin & Bunt
4. Bloon & Beluk
5. Ellich
6. Schwarz & Strack

نظام تعلیم و تربیت باید واقف به این امر باشد که با گسترش همه جانبه علوم و ارتباطات و توسعه فناوری های نو، نسل جوان وارد عرصه های جدیدی از زندگی شده است که برای حل مسائل پیش رو، هرگز نمی تواند به داشته های سنتی خود اتکا نماید، لذا نیازمند توسعه مهارت های فکری و عملی جهت تطبیق هر چه بیشتر با دنیای سراسر تکنولوژی است (مومنی مهموئی و پرورش، ۱۳۹۵). زیرا مهارت های تفکر از جمله پرسشگری عنصری کلیدی در فرایند یادگیری است، پرسشگری به دانش آموزان کمک می کند تا از طریق ترکیب دانش قبلی و اطلاعات جدید خود، هدایت یادگیری خویش را به دست بگیرند. علاوه بر این، سؤالات دانش آموزان نقش مهمی را در یادگیری معنی دار آنها ایفا می کند و تأثیر زیادی بر آشکار کردن کیفیت تفکرشان و چارچوب معمولی آن می گذارد پرسش نقطه شروع و مبدأ جهش فکری است و بدین لحاظ، یک امتیاز در مسیر تفکر است و کسی که توان طرح سؤال ندارد و پرسیدن را نیاموخته، هنوز در نقطه شروع قرار نگرفته است (حسن زاده قشلاقی، ۱۳۹۰).

کسب اطلاعات، کنترل تعامل، ایجاد علاقه و کنجکاوی، تشخیص مشکلات طرف مقابل، تعیین نگرشها، احساسات و علاقه- های طرف مقابل، به حداکثر رساندن فعالیت طرف مقابل، سنجش میزان دانش پاسخ دهندگان، تشویق تفکر انتقادی و ارزیابی، تشویق اعضای گروه به ابراز نظر در مورد پاسخ های سایرین و جلب توجه اعضای گروه از طریق پرسشهای غیر مترقبه از جمله کارکردهای اصلی پرسش به عنوان مهارتهای شناختی و اجتماعی هستند (هارجی، ساندرز و دیکسون^۱، ۱۳۸۲). بنابراین، به بیان ساده می توان پرسش کردن را از رایج ترین مهارتهای شناختی و ارتباطی دانست.

بک و جی ساپ (۲۰۰۴) بر این باورند که مهارت پرسشگری از مولفه های مختلف تغییر و تردید (نگرش مثبت نسبت به تردید)، تحول (باز بودن نسبت به تغییر نگرشها)، جهان شمولی (پذیرش دیگر مذاهب جهانی)، پیچیدگی (داشتن نگرشهای فلسفی نسبت به مسائل در مقابل نگرشهای ساده) و انگیزه های وجودی (یافتن هدف و روشی در زندگی) تشکیل یافته است.

گادامر^۲ پرسشهای فراگیران و نقش آنها در توسعه مهارت های تفکر را بسیار مؤثر و با اهمیت می داند. از نظر گادامر، ماهیت واقعی و اساس پرسش عبارت است از نامتعیین ساختن امور و آشکار ساختن قابلیت های آنها که می توانید فضایی برای پرسشهای کلیشه شکن ایجاد کند. او معتقد است پرسش های افق آفرین می توانند ما را از پوسته سخت خویش فراتر برده و وجودمان را به سوی تجارب تازه بگشاید (مسعودی، ۲۰۰۷).

پرسش متعاقب گادامر، جنبه ای است که در آن فرد، پرسش چرخه ای را میان خود و دیگری برقرار می کند. در واقع سوالی که توسط نفر پرسیده می شود، نمی تواند پاسخ داده شود، مگر اینکه جریانی آغاز شود که در آن پرسش اصیل از طرف مقابل مطرح شود و بعد پاسخ مناسب دریافت گردد. موضوع مطرح و مهم اینست که فهم امری دو جانبه و تعاملی است که در آن دو طرف نقش فعال ایفا می کنند. در واقع در تعاملات منطق پرسش و پاسخ حاکم است که باید از نظرها دور نماند. بنابراین پرسش هایی که تناسب بیشتری با پرسشهای گادامر دارند می توانند در فهم کار آمد تر باشند (بینگهام^۳، ۲۰۰۵).

در زمینه افزایش پرسشگری فراگیران تحقیقات متعددی انجام گرفته است. نتایج پژوهش غریبی (۱۳۹۰) نشانگر آن است که آموزش راهبردی تفکر موجب افزایش پرسشگری دانش آموزان پایه پنجم دبستان شده است. نتایج پژوهش طباطبائی (۱۳۸۷) نیز بیانگر آن است که از طریق آموزش داستان های فلسفی به کودکان می توان پرسشگری دانش آموزان پایه های سوم تا پنجم ابتدایی را افزایش داد.

یکی از روش های موثر و کارآمد بر روی افزایش مهارت پرسشگری قصه گویی می باشد. قصه و قصه گویی به قدمت تاریخ بشر ریشه دارد، به گونه ای که بشر زندگی خود را در چهارچوب قصه ها به تصویر کشیده است. قصه ها به عنوان سازه های تخیلی و فرهنگی از نظر فردی و اجتماعی با معنا و در برگیرنده نکات برجسته ای هستند (تریزن برگ و مک گراث^۴، ۲۰۰۱).

1. Harji, Sanders & Diksoon

2. Gadamer

3. Bingham

4. Triesenberg & Mc Grath

قصه‌گویی یکی از روشهایی است که امکان تصویرسازی را برای کودک فراهم می‌کند. کودک با شنیدن قصه، صحنه‌ها و اعمال را خلق کرده و با شخصیت‌های داستان همانند سازی می‌کند. این چالشهای ذهنی بر رشد شناختی و اجتماعی کودک تأثیری مثبت دارد (یوسفی لویه، ۱۳۸۷). قصه‌گویی می‌تواند به طور مستقیم به تقاضای مهارت‌های قرن ۲۱ خدمت کند و همچنین می‌تواند به عنوان یک راه مؤثر برای پرورش تفکر انتقادی برای معلم در قرن ۲۱ مورد توجه قرار گیرد (دمیرهان^۱، ۲۰۱۷).

قصه‌گویی با روش‌های مختلفی مانند قصه‌گویی حرکتی، قصه‌گویی تصویری و قصه‌گویی دیالکتیکی یا تعاملی می‌تواند انجام گیرد. منظور از قصه‌گویی دیالکتیکی یک ارتباط دوجانبه و متقابل بین قصه‌گو و شنونده است که قصه‌گو با بهره‌گیری از فنون قصه‌گویی و با تحریک قوه تخیل مخاطبان خویش و تأثیر متقابل، پیام خود را به شکل جدیدتری به شنوندگان انتقال می‌دهد (چمبرز^۲، ترجمه قزل‌ایاغ، ۱۳۷۱). قصه‌گویی تعاملی یا قصه‌گویی بر مبنای دیالوگ نوعی قصه‌گویی است که با داشتن مزیت ایجاد مشارکت فعال، تعاملات کلامی و گفتگو کردن کودکان با یکدیگر به صورت گروهی و دریافت بازخورد و تشویق از فرد بزرگسال، به پرورش‌های مهارت‌های مختلف ذهنی آن‌ها کمک می‌کند. قصه‌گویی به روش دیالوگ به عنوان یک روش ارتباطی، ابتکاری در داستان‌سرایی از کودکان که مشکلات جدی در ارتباطات دارند، حمایت می‌کند (بونینگ، گوچ و جانسون^۳، ۲۰۱۷).

در کل، قصه‌گویی دیالکتیکی مبتنی بر سه اصل کلی است، اول اینکه کودک به مشارکت در طی قصه‌گویی تشویق می‌شود، دوم اینکه با استفاده از اطلاعات آموزنده به کودک بازخورد داده می‌شود، سوم اینکه سبک قصه‌خواندن با سطح توانایی زبانی کودک هماهنگ می‌گردد (وایت هارست، آرنولد، اپستین، آنجل، اسمیت و فیشل^۴، ۱۹۹۴).

یانگ، چاپل و وو^۵ (۲۰۱۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که قصه‌گویی دیالکتیکی موجب پیشرفت تحصیلی افزایش مهارت‌های تفکر و همچنین افزایش انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان دبیرستانی در یادگیری درس انگلیسی شده است این مطالعه یک ساله با حضور ۱۱۰ دانش‌آموز پایه دهم در دو کلاس انگلیسی انجام گرفت.

المونایر^۶ (۲۰۱۳) در پژوهشی بر روی کودکان مصری دریافت که قصه‌گویی به روش دیالوگ بر آگاهی واجی کودکان تأثیر دارد. گیتا، منگوین، ارسپولی، ریتروآتو، سالمو^۷ (۲۰۱۳) در پژوهشی اثربخشی قصه‌گویی تعاملی را راهبرد رسانه‌ای غنی دانستند که قادر به حمایت از فرایند یادگیری پیچیده است. این برنامه آموزشی می‌تواند موجب یادگیری کارآمد و بهینه شود. دانیل، اسپلیفر و لیبوس^۸ (۱۹۹۲) به بررسی اثربخشی آموزش فلسفه به شیوه حلقه‌کند و کاو بر تفکر انتقادی دانش‌آموزان دوره ابتدایی پرداختند. در این برنامه آموزشی برای دانش‌آموزان داستان‌ها ی فلسفی گفته می‌شد، نتایج تحقیق آن بوده است که دانش‌آموزانی که در یک دوره آموزشی بین نه تا پانزده هفته (هفته‌ای دو ساعت) شرکت کرده بودند، در مصاحبه و پرسشنامه کوتاه مباحث فلسفی، در مقایسه با گروه کنترل در مهارتهای تفکر انتقادی عملکرد بهتری داشتند.

ساریچا و اوسلویل^۹ (۲۰۱۶) در تحقیقی تحت عنوان تعیین تاثیر قصه‌پردازی دیجیتال بر ظرفیت حافظه بصری و مهارت نوشتن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی نشان دادند که قصه‌پردازی دیالکتیکی تفاوت قابل توجهی در مهارت نوشتن دانش‌آموزان ایجاد کرده است.

1. Demirhan
2. Chambers
3. Bunning, Gooch & Johnson
4. Whitehurst, Arnold, Epstein, Angell, Smith & Fishell
5. Yang, Chil & Wu
6. Elmonayer
7. Gaeta, Loia, Mangoine, Orciuoli, Ritrovato & Salemo
8. Daniel, Schleifer & Lebouis
9. Saricha & Usluel

طبق مطالعات بنگتو^۱ (۲۰۰۷)، زارعی زوارکی (۲۰۱۲)؛ میرصادقی (۲۰۰۶) آموزش برنامه درسی قصه گویی و نمایش خلاق باعث افزایش عملکرد تحصیلی و مهارت‌های تفکر دانش آموزان از جمله مهارت پرسشگری دانش آموزان مقطع ابتدایی می‌شود.

در مجموع می‌توان گفت رشد و پیشرفت مهارت‌های تفکر از سال‌های پیش دبستانی و دبستان، در همان سال‌های حساسی که توسعه اجتماعی، روانی و فیزیکی کودک به حداکثر خود می‌رسد شروع می‌شود. متأسفانه نظام آموزشی ما در گریز از سنت‌های اصیل و پرهیز از به‌کارگیری فعالیتهای هنری در امر تعلیم و تربیت، از دستاوردها و نتایجی که جوامع پیشرفته از به‌کارگیری فعالیتهای فوق‌نصیب خویش کرد، غافل مانده است. بنابراین، این تحقیق بر آن بود از شیوه‌هایی استفاده کند که به صورت غیر مستقیم بتواند مهارت پرسشگری دانش آموزان را افزایش دهد. در تحقیقاتی که در مورد قصه گویی انجام گرفته اند کاربردهای درمانی و همچنین تأثیر آن در تشویق به تفکر و یادگیری ماندگارتر، مورد تأیید واقع شده اند. این پژوهش جنبه اثر بخشی و کاربردی دارد و آموزش و پرورش، مدارس، مراکز مشاوره و روان‌درمانی و سازمان‌های مربوطه می‌توانند از نتایج مثبت این تحقیق بهره‌مند شوند. با کمک گرفتن از روش قصه گویی می‌توان تغییرات شگرفی در زمینه یادگیری، سواد آموزی و همچنین مهارت‌های تفکر از جمله پرسشگری در کودکان ایجاد کرد. نظام آموزشی ما در گریز از سنت‌های اصیل و پرهیز از به‌کارگیری فعالیت‌های هنری در امر تعلیم و تربیت، از دستاوردها و نتایجی که جوامع پیشرفته از به‌کارگیری چنین فعالیتهایی نصیب خویش نموده، غافل مانده است. لازم به ذکر است در صورت عدم توجه به پژوهش حاضر و همچنین پژوهشهای نظیر به آن، مشکلات عدیده‌ای در زمینه آموزشی خواهیم داشت. لذا مسأله پژوهش حاضر عبارت بود از این که آیا قصه گویی دیالکتیکی بر بهبود مهارت پرسشگری دانش آموزان ابتدایی مؤثر است.

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر، کاربردی، بوده با توجه به اهداف و سؤالات مورد نظر پژوهش از نوع تحقیق‌های نیمه آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. این طرح از دو گروه، یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل تشکیل شده است. متغیر مستقل یعنی آموزش رویکرد قصه گویی دیالکتیکی فقط بر روی گروه آزمایش اجرا شد. از هر دو گروه آزمایش و کنترل قبل و بعد از آموزش قصه گویی پیش‌آزمون و پس‌آزمون به عمل آمد. جامعه آماری این پژوهش، شامل دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر ارومیه در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ به تعداد ۳۴۶۹۰۳ بود. این دانش آموزان در ۳۲۱۰ مدرسه ابتدایی به تحصیل مشغول بودند. از بین این مدارس دو مدرسه دارای سطح اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی یکسان بصورت در دسترس انتخاب شدند. و در ادامه از هر مدرسه یک کلاس با پیشرفت تحصیل شبیه به هم انتخاب شدند تعداد دانش آموزان هر کلاس ۳۰ دانش آموز بودند. در یکی از کلاسها در ساعت مربوط به درس انشاء آموزش سنتی انجام شد (کلاس گروه شاهد) اما در کلاس دیگر (کلاس گروه آزمایش) در ساعت مربوط به همین درس قصه گویی دیالکتیک اجرا گردید. قبل از آموزش رویکرد قصه گویی دیالکتیکی، برای گروه آزمایش و شاهد، پیش‌آزمون بوسیله پرسشنامه پرسشگری اجرا شد؛ و پس از آموزش رویکرد قصه گویی برای گروه آزمایش، مجدداً پس‌آزمون بوسیله پرسشنامه نامبرده بر روی دو گروه اجرا گردید.

¹. Bengto

ابزار اندازه گیری

به منظور اندازه گیری مهارت پرسشگری دانش آموزان از پرسشنامه چند بعدی بک و جی ساپ^۱ (۲۰۰۴) استفاده شد. این ابزار دارای ۴۳ سؤال پنج گزینه ای در پنج بعد پیچیدگی، تحول، تردید و تغییر، جهانشمولی، انگیزش تهیه شده است. ضریب پایایی این پرسشنامه را خلیلی (۱۳۸۸) و عبدالله پور بنه خلخال (۱۳۹۰) با بهره گیری از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش نمودند. شاه آبادی، احقر و بهشتی (۱۳۹۵) روایی این ابزار را مورد تأیید قرار دادند. پایایی ابزار پرسشگری در این پژوهش با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که برای عامل تغییر و تردید ۰/۷۹، جهان شمولی ۰/۷۸، پیچیدگی ۰/۸۰، تحول ۰/۷۶، انگیزش ۰/۸۰ و پرسشگری ۰/۷۷ و روایی آزمون نیز ۰/۷۹ به دست آمد.

برنامه مداخله قصه گویی دیالکتیک

برای طراحی برنامه مداخله قصه گویی دیالکتیک ابتدا ۳۰ کتاب قصه مربوط به گروه سنی دبستانی گردآوری شد. در انتخاب این کتاب ها سعی شد از همکاری چند تن از متخصصان روانشناسی و علوم تربیتی و چند قصه گوی با سابقه کشور استفاده شود تا ملاک های مربوط مانند مناسب بودن قصه ها با گروه سنی، سطح شناختی و دانش کودکان، شرایط فرهنگی، متناسب بودن با هدف تحقیق از (مهارت پرسشگری) به کمک این متخصصان ارزیابی شود. در هر جلسه متن قصه توسط سرگروه یا قصه گو به کلاس ارائه شد. تکالیف و فعالیت های یادگیری با توجه به متن داستان و با هدف افزایش پرسشگری دانش آموزان در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول (۱) برنامه مداخلات مربوط به قصه گویی به روش دیالکتیک دانش آموزان ابتدایی شهر ارومیه

جلسات	عنوان داستان	اهداف و شرح جلسات	تکالیف یادگیری
جلسه اول	بقال و طوطی	پرورش مهارت پرسشگری، معارفه و توضیح درباره آئین قصه گویی، گروه بندی دانش آموزان، و روایت قصه بقال و طوطی توسط سرگروهها	سؤالاتی به عنوان تکلیف طراحی شد که در آن مهارت پرسشگری و طرح سوالات بهتر مورد سنجش قرار می گرفت. مثال: سه سوال بیان کنید که جواب آن بقال عصبانی باشد؟
جلسه دوم	دوستی خرس	پرورش مهارت پرسشگری، بیان داستان دوستی خرس و طرح سوالات	نمونه سؤالات طرح شده در جریان تعریف قصه: سه سوال طرح کنید جواب یکی نادانی باشد. جواب دومی، خرس و جواب سومین سوال نصیحت مرد رهگذر باشد؟
جلسه سوم	موش مغرور و شتر عاقل	پرورش مهارت پرسشگری، تعریف داستان موش مغرور و شتر عاقل و ترغیب دانش آموزان برای طرح سؤالات چرا و چگونه	شما می توانید یک سؤال از موش مغرور و یک سؤال از شتر با استفاده از کلمات پرسشی چرا، چگونه بپرسید؟
جلسه چهارم	سه ماهی	پرورش مهارت پرسشگری، بیان قصه سه ماهی از طرف معلم و تعامل با دانش آموزان از طریق طرح سؤال از آنها	سه سؤال بپرسید که جواب اولین سؤال ماهی دانا و عاقل، جواب دومین سؤال ماهی نادان و جواب سومین سؤال آنگیر باشد؟
جلسه پنجم	مردی که زبان حیوانات را می فهمید	پرورش مهارت پرسشگری، روایت داستان مردی که زبان حیوانات را می فهمید از طرف معلم و تعامل با دانش آموزان از طریق طرح سؤال چرا، گجا و چگونه از آنها	با کلمات پرسشی چرا، گجا، چگونه سؤالاتی بپرسید که جواب آنها مرد جوان و حضرت موسی (ع) باشد؟

¹ . Multidimensionnel Nature of Qu'est Motivation

جلسه ششم	بازرگان طوطی	و پرورش مهارت پرسشگری و تعریف داستان بازرگان و طوطی و تعامل با دانش آموزان از طریق طرح سئوالات	سه سوال بگویند که پاسخ آنها طوطی باشد؟
جلسه هفتم	روباہ و خروس	پرورش مهارت پرسشگری تعریف داستان روباه و خرس و تعامل با دانش آموزان از طریق طرح سئوالات چه کسی و چطور	با کلمات پرسشی چه کسی، چطور سؤالی‌هایی بپرسید که مرتبط با قصه باشد.
جلسه هشتم	الاغ سواددار و پادشاه	پرورش مهارت پرسشگری تعریف داستان الاغ سواد دار و پادشاه و تعامل با دانش آموزان از طریق طرح سئوالات	چند سؤال بپرسید که جوابش الاغ سواددار باشد.

روش اجرا

برای هر جلسه قصه ای انتخاب و فعالیت های آموزشی و یادگیری، تکالیف دانش آموزان مشخص گردید و پس از طراحی این برنامه روایی آن بر کودکان این سنین به صورت مقدماتی اجرا شد تا اثربخش بودن مورد بررسی قرار گیرد. برنامه قصه گویی به صورت گروهی (گروه های ۳ تا ۵ نفره) در ۸ جلسه انجام شد و برای هر جلسه عنوان و هدف های مربوط به مهارت های تفکر در نظر گرفته شد و مدت هر جلسه ۴۵ دقیقه تعیین گردید. در هر جلسه متن قصه توسط سرگروه یا قصه گو به کلاس ارائه شد.

یافته

جدول (۱) یافته های توصیفی متغیر مهارت پرسشگری در دانش آموزان در مرحله پیش آزمون و پس آزمون و شاخص های کجی و کشیدگی جهت بررسی نرمال بودن (۳۰ نفر در هر گروه)

متغیر	گروه	پیش آزمون		پس آزمون		کشیدگی	کجی
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد		
پیچیدگی	کنترل	۲۸/۱۸	۳/۶۶	۲۸/۳۷	۴/۴۹	-۰/۵۳	-۰/۱۸۲
	آزمایش	۳۰/۹۰	۳/۷۹	۳۴/۳۱	۳/۹۰	-۰/۳۰	-۰/۴۵
تحول	کنترل	۲۵/۹۷	۴/۰۲	۲۹/۷۳	۵/۲۲	-۰/۷۸	-۰/۰۸
	آزمایش	۲۸/۴۶	۳/۶۱	۳۳/۰۷	۳/۵۳	-۰/۰۲	-۰/۶۷
تردید و تغییر	کنترل	۴۶/۵۲	۵/۵۸	۴۶/۴۸	۵/۶۳	-۰/۵۶	-۰/۶۲
	آزمایش	۴۹/۱۶	۶/۸۱	۵۴/۱۸	۱۱/۲۲	-۰/۰۴	-۰/۰۶
جهان شمولی	کنترل	۲۶/۱۴	۳/۷۸	۲۶/۷۲	۴	-۰/۳۷	-۰/۲۵
	آزمایش	۲۷/۰۳	۴/۰۶	۲۸/۹۴	۳/۸۴	-۱	-۰/۴۲
انگیزش	کنترل	۱۷/۳۷	۳/۵۸	۱۷/۳۶	۳/۵۵	-۰/۱۸	-۰/۶۴
	آزمایش	۱۷/۸۳	۳/۱۳	۲۱/۲۰	۱/۸۷	-۰/۶۰	-۰/۰۷

جدول ۱ یافته های توصیفی متغیر مهارت پرسشگری را در دو گروه مورد مطالعه در مرحله پیش آزمون و پس آزمون، گزارش می کند. همان گونه که مشاهده می شود در مرحله پیش آزمون در مولفه پیچیدگی میانگین و انحراف استاندارد گروه کنترل ۲۸/۱۸ و ۳/۶۶، و در گروه آزمایش برابر ۳۰/۹۰ و ۳/۷۹ می باشد. در مرحله پس آزمون در مولفه پیچیدگی میانگین و انحراف استاندارد گروه کنترل برابر ۲۸/۳۷ و ۴/۴۹ بوده و در گروه آزمایش ۳۴/۳۱ و ۳/۹۰ است. در مولفه تحول در مرحله پیش آزمون میانگین و انحراف استاندارد

گروه کنترل برابر ۲۵/۹۷ و ۴/۰۲ و در گروه آزمایش ۲۸/۴۶ و ۳/۶۱ بوده و در مرحله پس‌آزمون به ترتیب برای گروه کنترل ۲۹/۷۳ و ۵/۲۲ و برای گروه آزمایش برابر ۳۳/۰۷ و ۳/۵۳ کی باشد. میانگین و انحراف استاندارد مولفه تردید و تغییر در مرحله پیش‌آزمون برای گروه کنترل برابر ۴۶/۵۲ و ۵/۵۸ بوده و برای گروه آزمایش ۴۹/۱۶ و ۶/۸۱ بوده و در مرحله پس‌آزمون میانگین و انحراف استاندارد برای گروه کنترل برابر ۴۶/۴۸ و ۵/۶۳ بوده و برای گروه آزمایش برابر ۵۴/۱۸ و ۱۱/۲۲ می باشد. در مولفه جهانشمولی میانگین و انحراف استاندارد در مرحله پیش‌آزمون برای گروه کنترل به ترتیب برابر ۲۶/۱۴ و ۳/۷۸ و برای گروه آزمایش ۲۷/۰۳ و ۴/۰۶ بوده و در مرحله پس‌آزمون برای گروه کنترل ۲۶/۷۲ و ۴ بوده و برای گروه آزمایش نیز برابر ۲۸/۹۴ و ۳/۸۴ می باشد. در مولفه انگیزش در مرحله پیش‌آزمون، میانگین و انحراف استاندارد گروه کنترل برابر ۱۷/۳۷ و ۳/۵۸ بوده و در گروه آزمایش ۱۷/۸۳ و ۳/۱۳ است. در مرحله پس‌آزمون نیز میانگین و انحراف استاندارد گروه کنترل ۱۷/۳۶ و ۳/۵۵ بوده و در گروه آزمایش نیز برابر ۲۱/۲۰ و ۱/۸۷ است.

به منظور آزمون فرضیه پژوهش مبنی بر اثربخشی روش قصه‌گویی دیالکتیک بر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان، از روش تحلیل کوواریانس چند متغیری (یا مانکووا) استفاده شد. قبل از انجام این تحلیل، پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس یعنی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش، همگنی واریانس‌ها، عدم تعامل پیش‌آزمون‌ها با متغیر مستقل بر متغیرهای وابسته، و همگنی شیب خطوط رگرسیون در گروه‌ها بررسی شد. بر اساس یافته‌ها ی فوق نتایج حاصل از چولگی و کشیدگی که در بازه‌ی (-۳ و +۳) قرار دارد، نشان از نرمال بودن توزیع متغیر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان در هر دو گروه مورد مطالعه در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون است. با توجه به محقق شدن پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس چندمتغیره، از این روش جهت تحلیل داده‌ها به شرح جدول ۲ استفاده شد.

جدول (۲) تحلیل کوواریانس چندمتغیره و تک‌متغیره اثربخشی قصه‌گویی دیالکتیک بر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان

منبع

تحلیل واریانس تک‌متغیره

میانگین کلاس متداول	میانگین کلاس وارونه	مجذور اتا	سطح معنی‌داری	چندمتغیره													
				سطح معنی‌داری	مقدار آزمون لامبدای ویلکز	F	متغیر وابسته	SS	df	MS	F						
۲/۴۳	۴/۳۱	۰/۲۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۹/۷۲	۰/۴۹	پچیدگی	۲۴۴/۷۴	۱	۲۴۴/۷۴	۱۷/۳۵	۲۴۴/۷۴	۱	۲۴۴/۷۴	۱۱/۲۲		
۲/۸۴	۴/۴۷	۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۸	۴۱/۶۱	۰/۴۹	تحول	۴۱/۶۱	۱	۴۱/۶۱	۴۱/۶۱	۴۱/۶۱	۱	۴۱/۶۱	۳۳/۰۷		
۲/۵۳	۴/۰۶	۰/۳۹	۰/۰۰۱	۳۴/۳۱	۱۰۱۹/۷۰	۱	۱۰۱۹/۷۰	۱۰۱۹/۷۰	۱	۱۰۱۹/۷۰	۳۴/۳۱	۱۰۱۹/۷۰	۱	۱۰۱۹/۷۰	۲۶/۱۴		
				۲/۰۱	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶	۲۵/۷۶
				۲۴/۱۶	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸	۱۲۶/۸۸

مندرجات جدول ۲ نشان می‌دهد روش قصه‌گویی دیالکتیک بر ترکیب خطی مهارت‌های پرسشگری اثر معنی‌دار دارند ($p < 0.01, F = 9.72$). همچنین، مندرجات جدول نشان می‌دهد روش مورد مطالعه بر مولفه رفتاری ($p < 0.01, F = 22.5/13$)، عاطفی ($p < 0.01, F = 19.0/87$) و شناختی ($p < 0.01, F = 7.8/11$)، اثر متفاوت و معنی‌دار دارند. ازسویی، باتوجه به میانگین‌های دو گروه، روش کلاس وارونه نسبت به روش کلاس متداول در هر سه مولفه درگیری تحصیلی اثربخش‌تر است.

همچنین، مندرجات این جدول نشان می‌دهد که با کنترل اثر پیش‌آزمون، بین دو گروه پژوهش (قصه گویی دیالکتیک و کنترل) در متغیر مهارت پرسشگری تفاوت معنی‌دار وجود دارد، چراکه F محاسبه‌شده گروه در مولفه‌های پیچیدگی ($F(1, 52) = 17/35, p = 0/001$)، تردید و تغییر ($F(1, 52) = 34/31, p = 0/001$) و انگیزش ($F(1, 52) = 24/16, p = 0/001$) معنی‌دار است اما در دو مولفه تحول و جهان شمولی معنی‌دار نیست، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت در مهارت پرسشگری گروه آزمایش تغییرات معنی‌داری در اثر مداخله قصه گویی دیالکتیک وجود آمده است. بر اساس ضرایب اتای بدست آمده می‌توان گفت میزان تاثیر قصه گویی دیالکتیک بر مولفه پیچیدگی $0/25$ ، بر مولفه تردید و تغییر $0/39$ و بر مولفه انگیزش $0/31$ درصد است. به منظور تعیین میزان تغییر متغیر مهارت پرسشگری، میانگین‌های اصلاح شده این متغیر در جدول ۳ آمده است.

جدول (۳) مقایسه میانگین‌های اصلاح شده پس از آزمون متغیر مهارت پرسشگری در دو گروه مورد مطالعه

متغیر وابسته	گروه	میانگین اصلاح شده	خطای استاندارد
پیچیدگی	کنترل	۲۹/۱۰	۰/۷۲
	آزمایش	۳۳/۶۰	۰/۷۳
تحول	کنترل	۳۰/۵۱	۰/۷۰
	آزمایش	۳۲/۳۷	۰/۷۱
تردید و تغییر	کنترل	۴۶/۷۱	۱/۰۴
	آزمایش	۵۵/۹۵	۱/۰۶
جهان‌شمولی	کنترل	۲۷/۱۱	۰/۶۸
	آزمایش	۲۸/۵۷	۰/۷۰
انگیزش	کنترل	۱۷/۶۶	۰/۴۴
	آزمایش	۲۰/۹۰	۰/۴۵

مطابق با نتایج جدول ۳، روش قصه‌گویی دیالکتیک در آزمودنی‌های گروه آزمایشی باعث افزایش معنی‌دار میزان مولفه‌های مهارت پرسشگری شده است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان داد قصه گویی دیالکتیکی بر افزایش مهارت پرسشگری دانش آموزان تاثیر دارد. بنابراین می‌توان گفت میانگین خرده آزمون‌های پیچیدگی، تردید و تغییر، و انگیزش در گروه آزمایش و کنترل تفاوت داشته و آموزش قصه گویی دیالکتیکی بر بهبود مهارت پرسشگری دانش آموزان موثر است. این یافته‌ها با نتایج بسیاری از پژوهش‌ها (گنجی، یعقوبی و لطفعلی زاده، ۱۳۹۲؛ غریبی، ۱۳۹۰؛ اکودلو، ارگول، دومان^۱، ۲۰۱۴؛ طباطبایی، ۱۳۸۷؛ اسکندری و کیانی، ۱۳۸۶؛ بنگتو^۲، ۲۰۰۷؛ زارعی زوارکی، ۲۰۱۲؛ میرصادقی، ۲۰۰۶؛ شکیبایی، ۱۳۸۹) همسویی دارد.

گنجی، یعقوبی و لطفعلی زاده (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های پرسشگری به معلمان به طور معناداری باعث افزایش تفکر انتقادی دانش‌آموزان می‌شود. نتایج غریبی (۱۳۹۰) نیز نشانگر آن است که آموزش راهبردی تفکر موجب افزایش و بهبود تفکر انتقادی، تحول اخلاقی و مهارت پرسشگری می‌شود. اکودلو و همکاران (۲۰۱۴) با انجام چهار هفته مداخله قصه گویی به روش دیالوگ بر روی کودکان پرورشگاهی، به این نتیجه رسیدند که این روش باعث بهبود

^۱. Akodlu; Ergul & Duman

^۲. Bengto

مهارت‌های زبان بیانی و زبان دریافتی آنها می‌شود. نتایج پژوهش طباطبائی (۱۳۸۷) نیز نشان داد اجرای برنامه فلسفه برای کودکان و نوجوانان تأثیرات چشمگیری در رشد تفکر انتقادی، کنجکاوی و پرسشگری دانش‌آموزان داشته است. نتایج پژوهش اسکندری و کیانی (۱۳۸۶) نیز نشان داد که آموزش قصه در بالا بردن سطح مهارت پرسش‌گری و ابعاد (تغییر و تردید، جهان‌شمولی، پیچیدگی و انگیزه‌های وجودی) مؤثر است. طبق مطالعات بنگتو (۲۰۰۷)، زارعی زوارکی (۲۰۱۲)؛ میرصادقی (۲۰۰۶) آموزش برنامه درسی قصه-گویی و نمایش خلاق باعث افزایش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی می‌شود.

اپل و آمر^۱ (۲۰۰۹) طی چهار هفته مداخله‌ی قصه‌گویی به روش دیالکتیک بر روی کودکان روستای بنگلادش نتیجه گرفتند که میانگین مهارت واژگان بیانی آنها از ۲۶ درصد به ۵۴ درصد ارتقاء پیدا کرد. نتایج پژوهش شکیبایی (۱۳۸۹) مؤید آن است که مهارت پرسشگری و ابعاد آن (پیچیدگی، تحول، تردید و تغییر، جهان‌شمولی و انگیزش) در دانش‌آموزان با قصه‌گویی به روش دیالکتیکی و بیان داستان افزایش می‌یابد.

پژوهش‌های مختلفی در باب جایگاه پرسش در تفکر انتقادی (بدری گرگری و خانلری، ۲۰۱۳؛ گنجی، و همکاران، ۲۰۱۳) نقش پرسش در تکوین هویت (فیاض، ۲۰۰۹)، اهمیت پرسشگری در پرورش ذهنیت فلسفی و توانایی‌های داورایی (اسمیت^۲، ۲۰۰۳) اهمیت پرسش و پرسشگری را در مقام هدف و روش تربیتی نشان دادند. در واقع می‌توان گفت قصه‌ها و داستان‌ها به عنوان الگوهای نمادین می‌توانند به صورت غیر مستقیم، بدون ایجاد مقاومت در ذهن ناهشیار کودکان، بر ضمیر ناخودآگاه آنها تأثیر بگذارند. وقتی کودکان داستانی را می‌شنوند، دائماً حوادث و شخصیت‌های داستان را با تجربیات خود از وقایع زندگی ارتباط دهند. این فرایند تطابق یابی که در سطحی ناهشیار رخ می‌دهد، احتمال تعمیم و به‌کارگیری این مهارت‌ها را توسط کودک در زمینه‌های مشابه افزایش می‌دهد. از آنجا که قصه‌گویی دیالکتیکی مستلزم یک ارتباط دوجانبه و متقابل بین قصه‌گو و شنونده است که قصه‌گو با بهره‌گیری از فنون قصه‌گویی و با تحریک قوه‌ی تخیل مخاطبان خویش و تأثیر متقابل، پیام خود را به شکل جدیدتری به شنوندگان انتقال می‌دهد و از طرف دیگر این نوع قصه‌گویی با داشتن مزیت‌هایی مانند ایجاد مشارکت فعال، تعاملات کلامی و گفتگو کردن کودکان با یکدیگر به صورت گروهی و دریافت بازخورد و تشویق از فرد بزرگسال، به پرورش‌های مهارت‌های مختلف ذهنی آن‌ها از جمله مهارت‌های تفکر از جمله پرسشگری کمک می‌کند (بونینگ و همکاران، ۲۰۱۷).

از آنجا که قصه‌گویی دیالکتیکی مبتنی بر سه اصل تشویق مشارکت کودکان در طی قصه‌گویی، بازخورد اطلاعاتی به کودک و هماهنگی با سطح ذهنی کودک است پس می‌توان گفت این نوع قصه‌گویی باعث شده است تا دانش‌آموزان شیوه‌های پرسشگری، کنجکاوی و تفکر بدیع و خلاق را از قصه‌گو و همکلاسی‌ها یاد بگیرند و بازخورد‌های ارائه شده از طرف قصه‌گو و طرح انواع سئوالات چه کسی، کجا، چطور، چگونه و چرا... و تمرین آنها در تعاملات کلاسی مسیر مهارت پرسشگری و کنجکاوی را برای آنها هموار کرده است (گرین^۳، ۲۰۱۱).

در تبیین نتایج این پژوهش مبنی بر تأثیر قصه‌گویی دیالکتیک بر پرسشگری کودکان بر اساس نظریه سازندگرای شناختی پیازه و سازنده‌گرایی اجتماعی ویگوتسکی می‌توان گفت با عنایت به ویژگی‌های روش آموزش قصه‌گویی دیالکتیکی مبنی اجتماعی بودن یادگیری، نقش تسهیل‌گری معلم در بیان قصه و طرح موقعیت‌های مبهم در قصه و ارائه بازخورد‌های مختلف به یادگیرندگان و تحریک کنجکاوی آنها در جریان قصه‌گویی این روش آموزشی موجب افزایش رویارویی کودکان با حیرت و مسایل چالش‌برانگیز و نیز درگیر شدن در مباحث گردیده است و از طرف دیگر احساس نیاز به یافتن راه حل، منجر به تقویت توانایی‌های پرسشگری و تلاش برای تعادل یابی مجدد شناختی آنها شده است. به این معنا که ساخت‌های ذهنی این کودکان در جریان قصه

1. Opel & Ammer

2. Smith

3. Green

گویی دیالکتیکی دچار حالت عدم تعادل شناختی شده است به نحوی که در اثر این عدم تعادل در پی جست و جوی اطلاعات بودند تا به تعادل یابی مجدد برسند و در واقع پرسشگری یک روشی برای رسیدن به تعادل شناختی کودکان شده است.

در تبیین نتایج بدست آمده بر اساس نظریه گسترش و ساخت هیجانان مثبت فردریکسون^۱ (۲۰۰۴) نیز می توان گفت از آنجا که محیط یادگیری مبتنی بر قصه گویی دیالکتیک یک فضای یادگیری لذت بخش، شاد، حیرت بخش موجب می شود، این هیجانان موجب گسترش خزانه فکر- عمل آنی افراد و ایجاد منابع فردی بادوام (منابع هوشی، جسمانی، روانشناختی و اجتماعی) می شود. این نظریه بیان می کند هیجانان مثبت مانند شادی و لذت، علاقه سرگرمی حیرت آگاهی و اشتیاق فرد را از اعمال و افکار جدید، متنوع و اکتشافی افزایش می دهد. پس بر اساس این نظریه می توان گفت قصه گویی دیالکتیکی از طریق فراهم کردن تجارب هیجانی مثبت مانند لذت، شادی، رضایت، کنجکاوی و حیرت در فراگیران باعث گسترش منابع شناختی و خزانه فکر- عمل آنی مانند پرسشگری، کنجکاوی توجه به پیچیدگی، تردید و تغییر، افکار جهان شمولی شده است (فردریکسون، ۲۰۰۴).

پرسش، نقطه شروع هر فعالیت علمی و یادگیری است و می توان آن را آغاز تفکر و آگاهی دانست. پرسشگری از آن جهت باید به عنوان بدیل تعلیم و تربیت شناخته و پذیرفته شود که در عصر جدید یعنی عصر انفجار اطلاعات، شرط بقای نظام های رسمی آموزشی به حساب می آید. در این عصر چنانچه مدرسه بر کارکرد های سنتی خود که در چهارچوب دکترین «پاسخ محوری» قابل تبیین است، اصرار ورزد، در واقع خود را با بحران مشروعیت مواجه می کند. متأسفانه بررسی شرایط موجود در محیط های آموزشی نشان می دهد که این محیط ها عمدتاً مبتنی بر ارائه اطلاعات خام به طور یکطرفه و بدون تحریک قدرت نقادی فراگیران هستند (شوارز و استرک^۲، ۱۹۹۲).

یکی از راه حل ها این مسئله آن است که محیط های یادگیری چنان طراحی شوند که افراد پرسشگری را بیاموزند، به گونه ای که طرح سؤال به تدریج برای آنها تبدیل به عادت گردد. لذا قصه گویی دیالکتیک به عنوان یک روش آموزشی در پرورش مهارت های تفکر از جمله مهارت پرسشگری می تواند مورد توجه کارشناسان و برنامه ریزان آموزشی و معلمان ابتدایی قرار گیرد. با توجه به این محدودیت که نمونه آماری این پژوهش از روش در دسترس انتخاب شده است و راهبرد پژوهشی از نوع شبه آزمایشی است لذا در اعتبار درونی یافته های این پژوهش بایستی با احتیاط عمل نمود و پیشنهاد می شود در پژوهش های آینده از روش آزمایشی که امکان انتخاب تصادفی آزمونی ها را امکان پذیر می سازد استفاده نمود تا اعتبار یافته پژوهشی بیشتر شود.

از آنجایی که این پژوهش در دوره ابتدایی انجام شده است این امکان وجود دارد که نتایج حاصل از آن قابل تعمیم به سایر دوره های تحصیلی مانند متوسطه نباشد. با توجه به یافته های این پژوهش مبنی بر تاثیر قصه گویی دیالکتیک بر مهارت پرسشگری می توان در دروسی مانند بخوانیم، هدیه های آسمان و به طور خاص در درس تفکر و پژوهش از روش قصه گویی دیالکتیک استفاده شود تا کودکان به منظور مواجهه ی منطقی و عاقلانه ی با دنیای پیرامون خود در عصر اطلاعات، مهارت پرسشگری را در خود رشد دهند. پژوهشگران آینده می توانند تأثیر قصه گویی دیالکتیک را بر مهارت های بیان گفتاری و نوشتاری دانش آموزان ابتدایی مورد مطالعه قرار دهند تا تأثیر این روش آموزشی مورد مطالعه بیشتری قرار گیرد.

1. Fredrickson

2. Schwarz.&Strack

منابع

- اسکندری، ح؛ و کیانی، ژ. (۱۳۸۶). تأثیر داستان بر افزایش مهارت فلسفه‌ورزی و پرسش‌گری دانش‌آموزان، **فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی**، ۲ (۷)، ۱-۳۶.
- اسمعیلی کارتیجی، م. (۱۳۹۳). آموزش فلسفه برای کودکان یش دبستانی و دبستانی، **مجله فلسفه و کودک**، ۵، ۲۵-۴۴.
- چمبرز، د. (۱۳۷۱). **قصه‌گویی و نمایش خلاق**، مترجم: ثریا قزل‌ایاغ، تهران: انتشارات مرکز دانشگاهی.
- حسن‌زاده قشلاقی، ع. (۱۳۹۰). مطالعه عوامل موثر بر پرسشگری دانش‌جویان در جریان یاددهی یادگیری، آذربایجان‌غربی، پیام نور ارومیه ص ۱۳.
- خلیلی، ک. (۱۳۸۸). مهارت پژوهشگری در فرآیند آموزش. **مجله رشد تکنولوژی آموزشی**، ۷، ۳۴-۳۶.
- راگ، ا و جرج، بروان. (۲۰۰۱). **پرسش کردن در دبستان**. ترجمه علیرضا کیامنش، کامران گنجی (۱۳۸۳). تهران، انتشارات رشد.
- سیف، ع. (۱۳۸۸). **روان‌شناسی پرورشی نوین**، تهران: نشر دوران.
- شاه‌آبادی، م؛ قدسی، ا و بهشتی، س. (۱۳۹۵). تأثیر قصه‌های قرآنی بر مهارت پرسشگری دانش‌آموزان. **فصلنامه خانواده و پژوهش**، ۱۳، ۳۲، ص ۳۲.
- شعبانی، ح. (۱۳۸۱). **روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارت‌ها و راهبردهای تفکر)**. تهران: انتشارات سمت.
- شکیبایی، ز. (۱۳۸۹). تأثیر داستان‌های مثنوی معنوی مولانا بر میزان مهارت پرسشگری فلسفی نوجوانان. **تحقیقات مدیریت آموزشی**، ص ۱۱۷-۱۳۴.
- طباطبایی، ز. (۱۳۸۷). تأثیر آموزش فلسفه برای کودکان و نوجوانان بر پرسشگری و تفکر انتقادی دانش‌آموزان، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم اجتماعی تهران**.
- عبدالله پورینه خلخال، ر. (۱۳۸۷). تأثیر آموزش فلسفه بر ارتقای مهارت‌های پرسشگری و تفکر انتقادی دانش‌آموزان دختر پایه پنجم. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تاکستان**.
- غریبی، ح. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش راهبردی تفکر و تفکر انتقادی، تحول اخلاقی و پرسشگری دانش‌آموزان پایه پنجم دبستان، **پایان‌نامه دکتری، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی**.
- گنجی، ک؛ کردنوقایی، ر و ذبیحی، رزیتا. (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل توضیح‌های معلمان دوره ابتدایی. **فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی** سال هفتم، (۲۵) ۱۰۳-۱۲۲.
- گنجی، ک؛ یعقوبی، الف و لطفعلی‌زاده، ر. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش مهارت‌های پرسشگری به معلمان بر تفکر انتقادی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه، **فصلنامه روانشناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی**، ۹، ۲۷.
- مومنی مهموئی، ح و پرورش، عفت. (۱۳۹۵). تأثیر برنامه فلسفه برای کودکان از طریق حلقه‌های کندو کاو بر خلاقیت، سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی درس علوم دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی، **فصلنامه علمی پژوهشی تربیتی**، ۱۱، ۴۷، ۱۳۳-۱۵۴.
- هارجی، الف. ساندرز، ک و دیکسون، د. (۱۳۸۲). **مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان‌فردی**، مترجمان: خشایار بیگی، مهرداد فیروزبخت، تهران، انتشارات رشد.
- یوسفی‌لویه، م و متین، آ. (۱۳۸۷). بررسی قصه‌درمانی بر راهبردهای رویارویی کودکان با مشکلات یادگیری، **مجله پژوهش در حیطه کودکان استثنائی**، ۶، ۶۰۳-۶۲۲.
- Akodlu, G., Ergul, C., & Duman, Y. (2014). Dialogic reading: Its effectiveness on receptive and expressive language of children in need of protection. *Elementary Education Online*, 13(2): 622-39.
- Badri Gargari, R., & Khanlari, M. (2013). The effect of strategy training "questioning reciprocal peer support groups" on critical thinking third grade girl students. *Journal of Thinking and child*, 4(8), 1-16. Retrieved from <http://www.noormags.ir/view/fa/article/page/102/1367> (in Persian).
- Beck, R. & Jessup, R.K. (2004). The multidimensional nature of quest motivation. *Journal of psychology and Theology*, 32(4), 283-294.
- Bengnetto, R.A. (2007). Does creativity have a place in classroom discussion? *prospective teachers response preferences*. *Thinking skills and creativity*, 2(1): 1-9.
- Bingham, c. (2005). The hermeneutics of Educational questioning. *Journal of education philosophy and theory*, 37(4), 553-565 DoI:10111/J.1462-5812..00140.x.

- Bunning K, Gooch L, Johnson M.(2017). *Developing the personal narratives of children with complex communication needs associated with intellectual disabilities: What is the potential of Storysharing?* J Appl Res Intellect Disabil;30(4) :743-56.
- Daniel , M.A.,Schleifer,M.,Lebouis ,p.(1992).*philosophy for children :Thecontinuation of Deweys Democratic project. Analytic Teaching* , 13 (1) ,3-12.
- Daykin, N &Bunt.I.(2007).*creativity ,identity and healing.participants accounts of music therapy in cancer care,Health* ,11,(3) ,349-370.
- D emirhan.G.(2017).The effect of creative drama on critical thinking in preservice physical education teachers.*Hacettepe university Journal of Education*,24(2017).164-179.
- Elmonayer, RA.(2013). Promoting Phonological awareness skills of Egyptian kindergarteners through dialogic reading. *Early Child Dev Care*;183(9) :1229-41.
- Fayyaz,I.(2009).questioning the strategy of sustain able religious identity in the holy quran. *Journal of Education* ,98 ,37-66.Retrieved from <http://www.noormgs.ir/view/fa/articlepage/889467> (in Persian).
- Fredrickson, B. L. (2004). The broaden–and–build theory of positive emotions. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1367-1377.
- Gangi , K.Yaghubi,A.Lotfali , R.(2013).Critical thinking and questioning skills training to teachers , high scool students. *Journal of Educational psychology* ,9 (27) ,1-29.
- Gaeta. M , Loia .V , Mangoine .G , Orciuoli . F, Ritrovato . P , Salemo . S. (2013). A methodology and an authoring tool for ceating Complex learning Objects to support interactive storytelling .*Journal Computers in Human Behavior* 31-620-637.
- Green, E. (2011). Home, School, and Playroom: Training grounds for adult gender roles.*Sex Roles*, 26, 129-147.
- Masudi,J.(2007).*Hermeneutics and religious modernity*.Qom:Institute of Islamic culture publication (In persion).
- Mirsadeghi,J.(2006).*Artistic E\efforal sciences ect on increase Elementary childrens creativity* . Tehran: Alame , Tabatabai university. [In Persian].
- Opel A, Ameer SS, AboudFE.(2009). The effect ofpreschool dialogic reading on vocabulary among rural Bangladeshi children. *Int J Educ Res*, 48(1) :12-20.
- Saricha,C.Y.,Usluel.K.(2016).The effect of digital storytelling on visual memory and writing skills,94(2016).298-309.
- Schwarz, N.& Strack.F. (1992).Evaluating *one's life: Ajudgment model of subjective Well-being*. In F. Strack,M. Argyle, and N. Schwarz(Eds). *Subjecttive well*.
- Smith ,p.G.(2003).*philosophic – Mindeness in Educational Adminstration*. CM.Behrangi,Trans.Tehran:Kamal Tarbiat publication [In persian].
- Triezen berg,H.L.and Mc Grath, G.H(2001).*use of narrative in an applied Ethices course for children with Anxiety Disorders: pilot study* .GAMA cad child Aolesc psychiatry,45(1), 37-46.
- Whitehurst, GJ, Arnold, DS, Epstein, JN, Angell, AL, Smith, M, & Fishell, JE.(1994). A picture book reading intervention in day care and home for children from low-income families. *Dev Psychol* 1994;30(5) :679-89.
- Yang.Ya-ting, Chil.Wan, & Wu.I. (2012). *Digital storytelling for enhancing student academic achievement , critical thinking , and lerarning motivation:A year-long experimental study*,59(2012),339-352.
- Zareizavaraki,A.(2012). Fostering creativity enjoying teaching methods synectics in English course.*Journal of innovation &creativity in human science*, 4(1) :65-83.[Persian].

Effectiveness of Dialectical Storytelling in Questioning Skills of Elementary Students

Pouramirzadari, F^{1.}, Badri Gagari, R^{2.}, & Vahedi, Sh³

*1. PhD student, Educational Psychology, Faculty of Education and Humanities, Tabriz University

2. Ph.D., Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Tabriz

Email: badri_rahim@gmail.com (Corresponding Author)

3. Ph.D, Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Tabriz

Abstract

The present study investigated the effectiveness of a dialectical storytelling program in improving the questioning skills of elementary school students in Urmia. The study design was a quasi-experimental pre-test and post-test with a control group. The study population included elementary school students of Urmia city in academic year 2017-2018. Using purposeful sampling, two schools were selected among the schools of Urmia city (one school with a class of 30 students as the experimental group and another school with a class of 30 students as the control group). For the control group the essay course was taught by the traditional teaching, and the experimental group was taught the same lesson in dialectical story telling. The Multidimensional Nature of Qu'est Motivation scale was used for data collection. Data were analyzed using analysis of covariance. Results showed that dialectical storytelling program was effective in improving students questioning. Dialectical storytelling training plays an important role in improving students questioning thinking skills. This teaching method can be used by teachers to develop students' questioning skills.

Keywords: Storytelling skills; Questioning skills; Students